

Гомольская Лилия, канд. психол. наук, соискатель,  
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

### СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ВОЗДЕЙСТВИЯ БРЕНД-КОММУНИКАЦИЙ НА ВОСПРИЯТИЕ ПОТРЕБИТЕЛЯ

В статье приведены результаты исследования образа бренда в восприятии потребителей, который формируется в процессе бренд-коммуникации под влиянием соответствующих социально-психологических механизмов.

Показано, что бренд-коммуникация представляет собой комплекс определенных действий в процессе социального взаимодействия (межличностного, межгруппового, массового), которые влияют на мнение, мотивы, установки, поведение потребителей относительно определенных компаний, их продуктов и (или) услуг. Результатом бренд-коммуникации является образ бренда как социального объекта.

Представлена социально-психологическая модель эффективного бренд-коммуникации, основным элементом которой является взаимодействие бренд-коммуникатора (производителя товара/услуг) и реципиента (потребителя), направленная на обмен сообщениями по поводу бренда на разных каналах и "пунктах доступа". Показана взаимосвязь социально-психологических механизмов влияния бренд-коммуникатора на потребителя (убеждение, внушение, заражение и подражание) и механизмов становления и функционирования бренда в восприятии потребителя (социальное сравнение, идентификация, социальная категоризация, стереотипизация, эмоциональные переживания и оценки, персонификация, самопрезентация, самоверификация, целеполагание).

Ключевые слова: бренд-коммуникация, бренд, образ бренда, восприятие потребителя, социально-психологические механизмы воздействия, персонализированность бренда.

Gomolska Lily, PhD,  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

### SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF BRAND COMMUNICATION INFLUENCE ON CONSUMER'S PERCEPTION

The article presents the results of research on brand image in customers' perception, which is being formed in brand communication process under the influence of the corresponding social and psychological mechanisms.

It shows that brand communication is a set of specific actions in social interaction process (interpersonal, intergroup, mass-scale) that influence opinion, motives, attitudes and behaviour of consumers towards certain companies, their products and (or) services. The result of brand communication is the image of brand as a social object.

The article presents social and psychological model of effective brand communication, the main element of which is the interaction of brand communicator (goods manufacturer/service producer) and recipient (consumer), aimed at exchange of messages about the brand on different channels and "access points". It also highlights inter-relations between social-psychological mechanisms of brand communicator's influence on consumer (conviction, infusion, exposure and imitation) and mechanisms of brand establishment and its functioning in consumer's perception (social comparison, identification, social categorization, stereotyping, emotional experience and assessments, personalization, self-presentation, self-verification, goal-setting, etc.).

It outlines the prospects for further research, which lies in empirical study of social and psychological mechanisms that provide the formation of brand image components according to certain criteria and, consequently, the effectiveness of brand communications.

Keywords: brand communication, brand, brand image, consumer perception, social and psychological mechanisms of influence, brand personalization.

УДК: 316.454.5

Андрій Грибок, студ.  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

### ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті здійснено аналіз теоретичних основ адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі та виявлено особливості цього процесу. Виявлено що процесу адаптації студентів до навчання притаманні специфічні риси, серед яких – багатоманітність форм поведінки, яка вирізняється претензіями на дорослість, особлива чутливість і уразливість, підвищена зарозумілість, прагнення до групування, нестійкість інтересів та ін. Розкриваються психолого-педагогічні чинники цієї адаптації та зроблена спроба розробки певних рекомендацій щодо надання студентам-першокурсникам допомоги в адаптації до нових умов життєдіяльності.

Ключові слова: адаптація, навчальна діяльність, психолого-педагогічні умови, кризові ситуації, зовнішні умови, дезадаптація, діагностика, тренінг.

**Постановка проблеми.** У сучасному суспільстві проблема адаптації виступає однією з ключових проблем психологічної науки. Високі темпи життя, постійні інформаційні перевантаження і дефіцит часу все більше впливають на психіку особистості і стають причинами різних відхилень в нормальній діяльності окремих чи багатьох функціональних систем організму. Різноманітна і тривала дія несприятливих соціальних, психологічних, економічних чинників зумовлює велику нервово-психічну напругу, яка здатна викликати різноманітні негативні прояви в поведінці і призводити до нервово-психічних розладів.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема адаптації особистості є надзвичайно актуальною, і передусім, це стосується адаптації молоді до нових умов діяльності, тому що саме у цей період життя людини закладаються основи особистості, її здатність до адекватної оцінки суспільних процесів, уміння застосовувати набутий досвід для своєї життєдіяльності.

Сучасна молодь характеризується підвищеною мобільністю, пізнавальною активністю – вони здатні в короткий термін формувати в своєму середовищі різні психологічні установки, які певною мірою визначають спрямованість особистості на життя [4].

Сьогодні практика постійно вимагає конкретних досліджень, орієнтованих на адресного споживача відповідних знань, якими у нашому випадку виступають молодіжні організації, їхні лідери, педагоги, державні службовці, котрі опікуються проблемами студентської молоді.

Зі вступом до вищого навчального закладу юнаки і дівчата потрапляють у нові, незвичні для них умови, що неминуче спричиняє ламання динамічного стереотипу і пов'язаних з ним емоційних переживань.

Адаптація розуміється як процес пристосування до змін навколишнього середовища та є однією із важливих загальнотеоретичних проблем і дотепер являє собою традиційний предмет дискусій у психології

© Грибок Андрій, 2017

[5]. Немоżliвість упоратись із новою життєвою ситуацією спричиняє певні труднощі у навчанні та емоційний дискомфорт.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Сьогодні термін "адаптація" використовується як наукова категорія психології, соціології, педагогіки, антропології та ін. наук.

У системі вищої освіти нині здійснюється активна розробка гуманістичних, особистісно орієнтованих концепцій навчання, які б дозволили всебічно розв'язати проблему адаптації молодих людей до умов навчання у ВНЗ. Важливим внеском в обґрунтування особистісно орієнтованих підходів до вирішення освітніх проблем у ВНЗ є дослідження О. В. Симоненка, В. О. Татенка, О. М. Кокуна, В. А. Сластенина, І. М. Слободчикова, В. А. Семиченко та ін.

Проблеми адаптації студентів до навчальної діяльності у ВНЗ знайшли висвітлення у працях Ю. А. Бохонова, Р. Р. Бибриха, С. А. Ворожбит, О. М. Кокуна, Г. П. Медведева, О. Б. Паньковича та ін.

Успішна адаптація, на думку В. Лісовського, забезпечує розвиток індивідуальності, здатність незалежно мислити і діяти, а неуспішна – викликає психологічні стани неспокою, невпевненості в майбутньому, невміння визначити свою соціальну роль.

Соціально-психологічна адаптація студентів – специфічний і комплексний процес, який представляє цілісну систему та має розглядатися у загальному контексті адаптаційних процесів живих систем, а організація ефективної соціальної адаптації студентів до умов навчальної діяльності має реалізовуватися через діагностування та корегування їх як суб'єктів діяльності [3].

**Мета статті** – на основі виявлених особливостей соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників обґрунтувати психолого-педагогічні засади та чинники її оптимізації.

Нерідко соціально-психологічна дезадаптація породжує втрату сформованих позитивних установок і відносин студента-першокурсника зі студентами та викладачами.

Психологічна готовність студентів ВНЗ до дій часто стикається з невизначеністю цілей, недостатністю життєвого досвіду, непослідовністю, невмінням спрямувати енергію в потрібне русло. Зауважимо, що "студентський вік" (16–24 роки) учні розглядають як період індивідуалізації, коли хлопці й дівчата бажають виділити себе серед інших, критично ставляться до суспільних норм поведінки, більш схильні до асоціальних і навіть анти-соціальних проявів. Молодь в цей період свого життя негативно реагують на різні зауваження і вимоги. Невдачі різко змінюють їх настрій, у них з'являється почуття провини, тривоги, неповноцінності, зневір'я, безсилля. У цей час вони особливо гостро відчують будь-яку напругу чи фальш у стосунках з батьками, родичами, викладачами і, як наслідок, шукають спілкування поза звичним колом – сім'єю, університету. Виходячи "на вулицю", юнак хоче бути "своїм" у компанії ровесників або більш старших молодих людей, йому притаманне особливо гостре почуття колективізму ("ми"), тому він шукає і встановлює контакти з різними молодіжно-підлітковими групами, угрупованнями, дитячими і молодіжними організаціями та ін.

Отримуючи позитивний вплив потужного тиску різних людей і обставин на свій розвиток, та передумови для поступового адаптування до навколишньої дійсності юнак, таким чином, набуває досвід. Незаперечний є той факт, що в сучасному молодіжно-підлітковому середовищі відбуваються певні негативні процеси, деформації – коли невиправдано інтенсивно пропагується перевага матеріального над духовним, що призводить до послаблення морально-ціннісних орієнтирів нового покоління [6].

**Отримані результати дослідження.** Аналіз показав, що у процесі адаптації студента до навчання у ВНЗ необхідно враховувати: *по-перше*, те, що сучасна молодь живе в складному за змістом і тенденціями середовищі соціалізації, він частіше від представників інших вікових груп потерпає від соціальної, економічної, моральної нестабільності й несправедливості, і на цьому тлі закладається фундамент усіх наступних етапів адаптації, що стає основою його реалізації в студентському середовищі; *по-друге*, специфічні риси людей юнацького віку; *по-третє*, що існують реальні можливості ефективної адаптації студентів до нових умов навчання в умовах діяльності молодіжних (формальних і неформальних) організацій просоціального спрямування.

Після спроби проведення невеличкого дослідження у формі письмового опитування студентів-першокурсників та студентів 4 курсу КНУ імені Тараса Шевченка було виявлено певні труднощі і проблеми адаптації студентів, а саме: фінансові та побутові проблеми; труднощі самоорганізації; проблеми зі засвоєнням певного обсягу навчальної інформації; психологічна неготовність до відповідальності за себе, свої вчинки та прийняття рішень; невміння регулювати час, відведений на навчання і відпочинок; соціально-психологічні проблеми спілкування і входження в студентський соціум.

Також було проведено опитування курсантів 1 та 2 курсів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (спеціальність "Психологія") щодо адаптації до умов навчання у ВНЗ.

Шляхом порівняльного аналізу було з'ясовано, що курсанти мають певний перелік проблем щодо адаптації пов'язаних з умовами військової служби і життєдіяльності, яка відбувається в межах військових статутів. Але процеси адаптації до навчального процесу у ВНЗ в них протікають менш болісно, і як показав аналіз дослідження, завдяки згуртованості військових колективів, активної взаємовиручки, постійної уваги з боку командирів та високої професійної мотивації – стати офіцером ЗСУ.

З метою визначення типових соціальних проблем, які мають місце у студентському середовищі, нами було класифіковано необхідну соціальну допомогу від соціальної служби ВНЗ: надання соціальної допомоги малозабезпеченим студентам (87 %); налагодження взаємодії студентів і викладачів (48 %); надання соціально-психологічної допомоги студентам-першокурсникам (64 %); організація змістовного дозвілля (89 %); сприяння їх вторинній зайнятості (25 %); створення умов для самореалізації та саморозвитку студентської молоді (48 %).

Зазначене дослідження дозволило з'ясувати особливості адаптаційних процесів та намітити головні шляхи оптимізації соціальної адаптації студентів до умов навчальної діяльності у вищому навчальному закладі.

Аналіз результатів опитування вказує на слабку ефективність спроб оптимізації адаптивних здібностей студентів 1-го курсу, на наявні недоліки, на основі яких визначаються шляхи оптимізації.

Ключові соціально-психологічні проблеми щодо адаптації студентів-першокурсників до навчання у університеті за даними дослідження:

1. Фінансові проблеми та проблеми адаптації до умов життя в незнайомому місті, гуртожитку (поселення, переселення), налагодження взаємин з товаришами по кімнаті, питання самообслуговування, матеріальні та побутові проблеми.

2. Невміння регулювати час, відведений на навчання і відпочинок.

3. Низький рівень навичок самоорганізації, самоконтролю та саморегуляції поведінки під час навчального процесу в умовах великого навчального навантаження.

4. Невміння студента-першокурсника (внаслідок відсутності досвіду) результативно себе презентувати на семінарських заняттях.

5. Психологічна неготовність до відповідальності за себе, свої вчинки та прийняття рішень.

6. Відсутні або недостатньо розвинені навички самостійної роботи під час підготовки до семінарських занять та іспитів.

7. Виникнення проблемних ситуацій в навчальній групі під час підготовки та проведення семінарських занять, підґрунтям чого є розподіл навчальних питань перед семінаром та боротьба за кількість балів під час його проведення, що супроводжується особистісною напруженістю стосунків між студентами та між студентами й викладачами.

У результаті проведення численних діагностичних процедур (бесіда, анкетування, спостереження) на сьогодні є можливість виокремити кілька груп труднощів у навчанні студентів-першокурсників.

Перша група має доволі опосередковане відношення до психології, але є суттєвою і стосується великого числа студентів. Мається на увазі відсутність у першокурсників багатьох спеціальних організаційно-навчальних навичок, необхідних у вузівському навчанні: конспектування лекцій та першоджерел, користування бібліотекою тощо. Зазвичай, подібні вміння й навички дуже швидко набуваються, але зафіксовано негативний вплив їхньої відсутності на успішність навчання і на цілісні показники адаптації студентів.

До цієї ж групи слід віднести відсутність адекватних комунікативних навичок. Перш за все, це особливості спілкування студентів з викладачами. Відомо, що цей процес дуже відрізняється від взаємодії із шкільними вчителями, і спроби студентів "перенести" шкільний стиль у вузівське життя, як правило, є неефективними і досить конфліктними. Слід зазначити, що в цілому ці проблеми досить легко коригуються, але, як не дивно, часто вони зберігаються тривалий час і серйозно впливають на успішність навчання.

Друга група проблем стосується функціонування вищих психічних процесів. Перш за все це довільність та опосередкованість пізнавальних процесів та емоційної сфери. Часто виявляється, що способи зосередження уваги, запам'ятовування, вирішення навчальних завдань, якими володіє студент і які були цілком адекватними в умовах шкільного навчання, не "працюють" у навчанні вузівському. Те саме стосується управління увагою, розподілу активності у часі, керівництва емоційною сферою.

Третю групу становлять власне особистісні труднощі студентів-першокурсників. Серед них найсуттєвішою є проблема недостатнього самовизначення. З літератури відомо, що готовність до життєвого самовизначення є центральним психічним новоутворенням старшокласників. Основними психологічними компонентами цієї структури є: життєві плани як стійкий вияв мотивації особистості відносно визначеного напрямку життєвого шляху.

Адаптація – це зміна самого себе (настанов, рис характеру, стереотипів поведінки тощо) відповідно до нових вимог діяльності, соціальних умов і нового оточення [1]. Це входження в нову соціальну позицію і нову систему взаємин. Психологічна адаптація пов'язана з прийняттям студентом нової соціальної позиції й опануванням нової соціальної ролі "студента" (студент – той, хто навчається самостійно, наполегливо опановує професію) і "майбутнього фахівця". Наявність в "Я-концепції" студента конструктів, які вказують на його професійно-

рольову ідентифікацію ("Я – студент", "Я – майбутній фахівець" тощо) позитивно позначається на процесі його професійного становлення. "Я-концепція" студента, його самооцінка безпосередньо впливає як на його дидактичну адаптацію, так і на адаптацію до умов майбутньої професійної діяльності. Під впливом "Я-концепції" в деякого виникають сумніви у своїх здібностях, у правильності вибору професії. Це породжує невпевненість у своїх силах, страх перед оцінками. Заважає також невміння бачити професійну спрямованість процесу навчання, нерозуміння того, що формування майбутнього фахівця починається з першого дня навчання у вищій школі. Адаптивний процес студентів-першокурсників залежно від їх активності. Для адаптації вищезазначений чинник не є головним. Визначальними є психологічні дані, які має кожен студент [6].

Чинники ефективної адаптації студента до навчання у вищому навчальному закладі:

- здатність навчатися самостійно;
- уміння контролювати й оцінювати себе;
- врахування індивідуальних особливостей власної пізнавальної діяльності;
- уміння правильно розподіляти свій час для самостійної навчальної підготовки й відпочинку;
- самодисципліна тощо.

Психодіагностика адаптаційних можливостей студентів першого року навчання дуже важлива, тому що дезадаптація може позначитися погіршенням роботи пізнавальної сфери (зосередження уваги, пам'яті, мовлення), змінами в емоційно-почуттєвій сфері (поява тривоги, поганого настрою, невпевненості у собі, страху). Кризові ситуації студентського віку, особливо залежність студента від матеріального та фінансового стану, уявляють загрозу всієї системі соціально-психологічної адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі [12].

Сучасні дослідники вважають, що соціально-психологічна робота зі студентською молоддю в сучасних умовах має свої особливості: адаптація студента до умов функціонування вищого навчального закладу (особливо це стосується першокурсника); корекція (захист) відносин між викладацьким складом та молоддю, яка навчається; попередження можливих фізичних, психічних і соціокультурних зіткнень окремого індивіду і груп ризику; розвиток студента як неповторної особистості, формування якості творчого професіонала через процес навчання, виховання, соціалізації [9].

Загальні поради студентам щодо адаптації:

- Не очікуйте опіки, а розраховуйте на дружню підтримку оточуючих, яка надасть вам відчуття рівності, потрібності та незалежності, тому:
  - Зверніться по допомогу для того, щоб вільно орієнтуватися на території ВНЗ.
  - Не допускайте зайвої опіки, намагайтесь стати самостійним в обслуговуванні.
  - Прагніть виконувати посильну і цікаву роботу, підтримуйте охайність і порядок на робочому місці.
  - Не уникайте тих, хто готовий прийти вам на допомогу.
  - Активніше добивайтесь отримання потрібної вам інформації та нових знань.
  - Не створюйте емоційну напругу у відносинах із однокласниками, намагайтесь завжди бути приятним і доброзичливим.
  - Змістовно проводьте свій вільний час із іншими студентами, набувайте хороших друзів.
  - Будьте оптимістом, вірте у свої можливості і пам'ятайте, що ви потрібні іншим людям.
  - Сміливіше відповідайте на запитання, беріть участь в обговоренні – це допоможе вам пов'язати нову інформацію з тим, що ви вже знаєте.

▪ При виникненні непорозуміннь користуйтеся послугами відділів, які опікуються студентами (соціальний педагог, психолог).

▪ Практичні рекомендації для адаптації студентів-першокурсників від психологів:

- Не порушувати норм та правил поведінки.
- Брати активну участь у заходах, які проводяться в коледжі.
- Виконувати рекомендації викладачів щодо навчання.
- Співпрацювати з групою та завжди підтримувати один одного.

- Регулярно відвідувати заняття.
- Стримувати негативні емоції.
- Бути впевненим у собі і своїх діях.
- Не відмовляти у допомозі тим, хто цього потребує.
- Бути цілеспрямованим, ставити перед собою чітку мету та досягати її.

- Концентруйте свою увагу на навчанні.
- Співпрацюйте з викладачами та студентами.
- Вдосконалюйте свої знання.
- Вирішуйте всі проблеми з куратором.
- Ввічливо та з розумінням ставтеся до людей із особливими потребами.

- Не бійтеся пробувати щось нове для себе.
- Поважайте думку оточуючих.
- Відповідайте на парах.
- Намагайтеся досягти нових та корисних знань.
- Радійте кожному дню, проведеному у ВНЗ, адже цей період – неповторний!

- Якщо у вас виникли проблеми у навчанні, вам слід:
- Дати викладачу можливість допомогти вам.
- Залучити викладача до процесу розв'язання проблеми, якщо немає конкретного способу її розв'язання без його участі.

- Впевнено відстоювати свою точку зору, але з повагою і ввічливо ставитись до викладача.

- Звернути увагу викладача на позитивні моменти, на те, що Ви засвоїли на його лекціях, а не жалітися на свої проблеми.

- Зрозуміти, що викладач більше зацікавлений у успішності Вашого навчання, аніж у виставленні поганої оцінки. Ваше бажання вчитись є найкращим стимулом для отримання допомоги від викладача.

- Вам не слід:
- Публічно висловлювати свою розлюченість, різку незгоду. Ні в якому разі не тисніть на викладача.

- Плакати, благати викладача про зниження вимог.
- Зловживати виразом: "Ви зобов'язані..."
- Висловлювати нерозумні або занадто обтяжливі прохання.

- Висувати вимоги до викладача щодо додаткового використання його часу.

**Результати дослідження.** Аналіз показав, що у процесі адаптації студентів до навчання у ВНЗ необхідно враховувати: *по-перше*, те, що сучасний студент живе в складному за змістом і тенденціями середовищі соціалізації, він частіше від представників інших вікових груп потерпає від соціальної, економічної, моральної нестабільності й несправедливості, і на цьому тлі закладається фундамент усіх наступних етапів адаптації і в цілому, як результат, соціалізації, що стає основою його реалізації в соціумі; *по-друге*, специфічні риси людей юнацького віку; *по-третє*, що існують реальні можливості ефективної адаптації студентів до нових умов навчання в умовах діяльності молодіжних (формальних і неформальних) організацій просоціального спрямування.

**Висновки.** 1. Аналіз наукової літератури засвідчив, що поняття "адаптація" розглядається вченими як складне багатоаспектне соціальне явище, специфіка якого

відображається через різні соціальні умови та багатоманітність його змістовних і процесуальних сторін.

2. Теоретичний аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що психологічна готовність молоді до нової діяльності часто стикається з невизначеністю цілей, недостатністю життєвого досвіду, непослідовністю, невмінням направити енергію в потрібне русло. Така неузгодженість викликає багато проблем соціально-психологічного плану, а стихійна адаптація, яка є найбільш властивою для сучасної молоді, негативно впливає на їхні розвиток і становлення.

3. Процес адаптації студентів до навчання у ВНЗ через діяльність молодіжних організацій може бути адекватно зрозумілим тільки на основі вивчення загальносоціалізаційного процесу і притаманних студентської молоді специфічних рис і буде більш успішним при умові залучення їх до діяльності в різних молодіжних об'єднаннях, в яких поєднується колективна, навчальна, пізнавальна, трудова, творча, організаційна та інші види діяльності.

Зазначене дозволяє стверджувати, що існує нагальна потреба збільшення кількості просоціально спрямованих молодіжних (формальних і неформальних) організацій, їх психолого-педагогічного супроводу і суспільного визнання як повноцінного соціального інституту. На підставі означених позицій доцільно розробити психолого-педагогічні рекомендації що підвищать ефективність процесу адаптації студентів шляхом залучення їх до діяльності молодіжних організацій.

4. Соціальна адаптація студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ та надання загальної, ситуативної та особистісної психологічної допомоги студентам в сучасних умовах є одним із провідних напрямів діяльності соціальної служби вищого навчального закладу, яка на сьогодні має певні проблеми, що потребують вирішення. Аналіз результатів дослідження свідчать про слабку ефективність протікання оптимізації адаптивних здібностей студентів 1 курсу, наявні недоліки, на основі яких можна визначати шляхи оптимізації роботи соціальної служби вищого навчального закладу.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андреева Д. А. О понятии адаптации / Д. А. Андреева // Человек и общество. – Л., 1983. – С. 64–67.
2. Адаптация организма подростков к учебной нагрузке / Под ред. Д. В. Колесова. – М.: Педагогика, 1987. – 152 с. – С. 84–115.
3. Алексеева Т. В. Психологичні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Т. В. Алексеева. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. – С. 22.
4. Бибрих Р. Р. Мотивационные аспекты адаптации студентов к учебному процессу в вузе / Р. Р. Бибрих // Психолого-педагогические аспекты адаптации студентов к учебному процессу в вузе. – Кишинев: Изд-во "Кишинев", 1990. – С. 17–27.
5. Боханкова Ю. А. Особенности социальной адаптации студентов к условиям ВУЗа / Ю. А. Боханкова // Психолого-педагогичні проблеми розвитку сучасних освітніх технологій. – Луганськ: Вид-во СНУ, 2004. – С. 45–48.
6. Ворожбит С. А. Влияние особенностей интеллекта на процесс успешной адаптации студентов до университета / С. А. Ворожбит // Проблемы общей та педагогической психологии. – 2006. – Т. 8. – Вып. 7. – С. 74–79.
7. Зеер Э. Ф. Кризисы профессионального становления личности / Э. Ф. Зеер, Э. Э. Сыманюк // Психологический журнал. – 1997. – С. 57–79.
8. Кокун О. М. Аналіз поняття адаптаційних можливостей людини / О. М. Кокун // Проблеми загальної та педагогічної психології: 36 наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К.: ГНОЗІС, 2002. – Т. IV. – Ч. 5. – С. 137–140.
9. Рудакова С. Г. Психолого-педагогическое сопровождение адаптации студентов в ВУЗе: автореф. дис. ... канд. пед. наук / С. Г. Рудакова. – Биробиджан, 2005. – С. 23–32.
10. Сластенин В. А. Педагогика: инновационная деятельность / В. А. Сластенин, Л. С. Подымова. – М.: 1997. – С. 285–289.
11. Слободчиков И. М. Переживание одиночества в контексте проблем психологической адаптации студентов психолого-педагогических вузов / И. М. Слободчиков // Психологическая наука и образование. – 2005. – С. 281–288.

12. Семиченко В. А. Психические состояния: Модульный курс для преподавателей и студентов / В. А. Семиченко. – К.: Магістр-S, 1998. – С. 207.

13. Татенко В. А. Психология в субъективном измерении / В. А. Татенко. – К.: Просвіта, 1996. – С. 403.

Стаття надійшла до редколегії 12.11.16

Грибок Андрей, студент,  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

### ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ К УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

*В статье проведен анализ теоретических основ адаптации студентов к учебе в высшем учебном заведении и выявлены особенности этого процесса. Выявлено что процессу адаптации студентов к обучению присущи специфические черты, среди которых – многообразие форм поведения, отличается претензиями на взрослость, особая чувствительность и уязвимость, повышенное самонимение, стремление к группировке, неустойчивость интересов и др. Раскрываются психолого-педагогические факторы этой адаптации и предпринята попытка разработки определенных рекомендаций о предоставлении студентам-первокурсникам помощи в адаптации к новым условиям жизнедеятельности.*

**Ключевые слова:** адаптация, учебная деятельность, психолого-педагогические условия, кризисные ситуации, внешние условия, дезадаптация, диагностика, тренинг.

Gribok Andrew, student,  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

### PSYCHO-PEDAGOGICAL FACTORS OF STUDENTS' ADAPTATION TO EDUCATIONAL ACTIVITIES IN UNIVERSITY

*The article analyzes the theoretical bases of adaptation of students to study in higher education and the peculiarities of the process. Found that the process of adaptation of students to study inherent specific features, among them - the variety of behaviors that distinguished the claims of adulthood, particular sensitivity and vulnerability, increased arrogance, desire for clustering, volatility of interest and so on. Disclosed psychological and pedagogical conditions of adaptation and attempt to develop specific recommendations on the provision of first-year students help in adapting to the new conditions of life.*

**Keywords:** adaptation, learning activities, psychological and pedagogical conditions, crises, external conditions, exclusion, diagnostics, training.

УДК: 159.99

Іван Данилюк, д-р психол. наук, проф.  
Вікторія Гресько, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

## ЕТНІЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ВИЯВ СОЦІАЛІЗОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ

*Стаття присвячена теоретичному аналізу проблеми етнічної ідентичності та основних її механізмів. Визначені фактори формування етнічної ідентичності. Розглянуті можливості етнічної соціалізації особистості. Представлені особливості прояву етнічної ідентичності як важливого компоненту соціалізованості та провідного чинника подальшого становлення особистості, її продуктивного функціонування у суспільстві.*

**Ключові слова:** ідентичність, етнічна ідентичність, соціалізація, етнічна соціалізація, особистість.

**Постановка проблеми.** Етнічна ідентичність посідає важливе місце в життєдіяльності особистості і суспільства в цілому. Вона виступає передумовою буття, складним соціокультурним феноменом, в якому поєднуються особистісні, соціальні та культурні аспекти. В сучасних умовах, динамічних суспільно-соціальних змін, посилюється інтерес до етнічного відродження та оптимізації етнічної ідентичності особистості. Постає питання про пошуки нових етнокультурних стратегій соціалізації суспільства.

Проблематикою етнічної ідентичності займалися А.Г. Асмолов, В.С. Агєєв, Н.М. Лебедева, В.П. Левкович, О.М. Леонтьєв, Л.І. Науменко, Н.Г. Панкова, Ю.В. Платонов, Л.Г. Почебут, Г.У. Солдатова, Г.В. Старовойтова, Т.Г. Стефаненко, І.В. Данилюк, А.М. Львовичкіна, Є.І. Шлягіна, М.І. Боришевський, О. Васильченко, О. Гриба, В. Павленко, М. Пірен, С. Тагліна, М. Шульга, Т. Рудницька, Є. Головаха, Ю. Арутюнян, Л. Ази, А. Баронін, А. Березін, В. Горбунова, О. Романова.

**Мета статті:** проаналізувати особливості перебігу етнічної ідентичності, виявити її роль у процесі соціалізації особистості.

**Виклад основного матеріалу.** Усвідомлення приналежності до певної етнічної спільноти є одним з проявів людської соціальності.

Одним із найважливіших чинників становлення особистості є її етнічна ідентифікація, яка допомагає орієн-

туватися індивіду у суспільстві. Сформована етнічна ідентичність це запорука успішної соціалізації особистості та її продуктивної життєдіяльності.

У науковій літературі ідентифікація розглядається як один із механізмів соціалізації особистості, завдяки якій засвоюються норми, ідеали, цінності, ролі, моральні властивості представників тих соціальних груп, до яких належить індивід [2].

Етнічна ідентичність є складовою частиною соціальної ідентичності особистості, психологічна категорія, яка відноситься до усвідомлення своєї належності до певної етнічної спільноти. Етнічна ідентичність – це результат когнітивно-емоційного процесу усвідомлення себе представником етносу, певний ступінь ототожнення себе з ним і відокремлення від інших етносів [3].

Процес етнічної ідентичності відбувається шляхом інтеріоризації норм, звичаїв, традицій, досвіду, цінностей соціокультурного середовища.

Соціалізація та етнічна ідентичність взаємообумовлені явища. Критерієм соціалізованості особистості постає сформованість етнічної ідентичності, тих уявлень, позицій, цінностей, світогляду, норм поведінки, які притаманні її суспільству. В той же час для успішного формування етнічної ідентичності, особистість має засвоїти базові життєві реалії.

Етнічна ідентичність формується зі взаємодії особистості і суспільства та постає рушійним, пусковим механізмом для подальшого орієнтування у просторі, взаємодії та міжособистісного розуміння.

© Данилюк Іван, Гресько В., 2017